

II. ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВО ТА ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

РІДНА МОВА: ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ, ФУНКЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ

Флорій Бацевич

Львівський національний університет імені Івана Франка

Розглянуто проблеми виділення диференційних ознак поняття „рідна мова” у протиставленні з низкою інших понять. Визначено основні функції, які виконує рідна мова в суспільстві й житті кожної людини.

Ключові слова: природна мова, рідна мова, нерідна мова, функції мови.

*Ніщо так природно не сприймається
і ... так складно не визначається, як
поняття рідної мови*

Й.Л. Вайсгербер

Поняття нерідної (іноземної, чужоземної) мови як одна з найважливіших категорій соціолінгвістики, психолінгвістики, етнолінгвістики, лінгводидактики, теорії та практики міжкультурної комунікації, інших сфер сучасних гуманітарних досліджень виявляє свою семантичну наповненість лише в опозиції до поняття „рідна мова”. Однак наведені в епіграфі слова видатного німецького філософа мови, якого вже сучасники називали „апостолом рідної мови”, напрочуд точно відображають реальну ситуацію з визначенням поняття „рідна мова”. Справді, кожному з нас інтуїтивно зрозуміле значення словосполучення „рідна мова”. Ми, не задумуючись, скажемо, що це мова, якою мати нам співала колискову, тобто мова материнська; мова, якою розмовляємо з друзями; мова народу, до якого себе зараховуємо, тобто мова національна; мова, якою звертаємося до Творця в хвилини радості й печалі, яка є найзручнішою, найприроднішою, якою думаємо і бачимо сни, і нарешті, мова, яку ми самі визнаємо рідною, тобто духовно нами обрана. На перший погляд видається, що тут навіть немає наукової проблеми, настільки все зрозуміло для кожної людини. Утім, як виявляється, в епоху масових міграцій, високої територіальної і соціальної мобільності людей наше інтуїтивне розуміння цього поняття стає досить нечітким і часто не збігається зі встановленими наукою і навіть побутовими спостереженнями та фактами.

Так, відомі факти, коли людина постійно послуговується мовою (або прямо називає рідною), яка не збігається з етнічною чи / або мовою материнською, функціональ-

но першою. За переписом населення України 2001 року 14, 8 відсотка етнічних українців назвали російську мову рідною, а 3, 9 відсотка етнічних росіян визнали своєю рідною мовою українську. Ще більш разючими є дані стосовно деяких інших етносів, які проживають в Україні. Наприклад, російську мову назвали рідною 83 відсотки етнічних євреїв, 64, 7 – німців, 88, 5 – греків, 58, 7 – татар [9]. Про відсутність автоматизму в кореляції між поняттями „рідна мова” та „етнічна належність” переконливо пише чеська лінгвістка Габрієла Соколова. Проводячи соціолінгвістичне опитування населення в місцях змішаного проживання кількох етносів у Чехії, зокрема компактного проживання чехів, словаків і поляків, авторка показала, що в опитуваннях, проведених у 1997–1998 рр., 89, 4 відсотка чехів назвали рідною мовою чеську, 96, 2 відсотка словаків – словацьку, 91, 4 відсотка поляків – польську. В місцях компактного проживання в Чехії німців лише 65, 6 відсотка назвали рідною мовою німецьку, а 33 відсотки німців визнали рідною чеську, тобто мову держави, в якій вони проживають. Ще красномовнішими є відповіді респондентів на запитання: „Чи вважаєте Ви рідною мову свого етносу (народу)?”. Категорично „так” відповіло лише 77, 2 відсотка чехів, 73, 4 відсотка словаків і 74, 2 відсотка поляків, 54, 6 відсотка німців [12].

А ось ще більш разючий приклад нетотожності понять „рідна мова”, з одного боку, і „етнічна мова”, „материнська мова” – з іншого. Нещодавно в одній із київських газет було оприлюднено інформацію про громадянина Великобританії, який прилетів в Україну у справах, пов’язаних з бізнесом. У його документах було записано: „Рідна мова – гінді”, „ступінь володіння – не володіє”. Зрозуміло, що в цьому випадку в ідентифікаційному документі особи відбито ототожнення поняття рідної мови з поняттям материнської мови, якою громадянин Великобританії не володів.

У деяких випадках поняття рідної мови може стати науково і політично „небезпечним”. Як зазначає Я. Радевич-Винницький, „в країнах, де існують відкриті чи пританені національно-мовні проблеми, часом навіть відомі лінгвісти ставляться до поняття рідної мови негативно, релятивізують його або ж ототожнюють її з „першою мовою”: „Поняття „рідна мова”, яке б зберігало з дитинства до самої смерті привілейоване становище, слід рішуче відкинути” (А. Мартіне); термін „рідна мова” дуже мало важить у багатонаціональному суспільстві, де з дитинства знають дві, три або більше мов (Ле Паж)” [6: 24]. Український соціолінгвіст у цій статті, а також у низці інших праць обстоює тезу про абсолютність, а не релятивність цього поняття для кожного конкретного етносу та індивіда, у жодному разі не відкидаючи тезу про те, що рідною мовою не завжди буває мова етнічна чи материнська, що лише окрема людина може сказати, яку мову вона вважає рідною. Про це ж, фактично, пише Й.Л. Вайсгербер: мова народу „як культурний набуток існує не як предметна реальність десь поза мовною спільнотою, а як дієвість у цій спільноті...” [2: 79–80, 82]. На думку німецького вченого, рідна мова постає перед мовним колективом як самостійна сила, оскільки цей колектив саме мові зобов’язаний своєю єдністю. Рідна мова за своєю функцією „має для мовного співтовариства те саме реальне значення, що й мовний організм для конкретної людини” [Цит за: 7: 118].

Отже, можна говорити, що терміни „рідна мова”, „материнська мова”, „перша мова”, „національна мова” та деякі інші досить часто можуть не збігатися; крім того, згадані поняття, а також поняття „нерідна мова”, „друга мова” до цього часу значною мірою виявляються змістовно не проясненими. Стає все зрозуміліше, що поняття

„рідна мова” не може бути виявлено за тими самими формальними критеріями, що й поняття „етнічна належність”, а, так би мовити, розкривається в координатах порівняння з близькими, менш близькими і віддаленими поняттями.

Зважаючи на певну змістову невизначеність поняття „рідна мова” і в жодному разі не відкидаючи неспростовні факти, які свідчать про те, що лише окрема людина може визначати свою рідну мову, нижче спробуємо обґрунтувати положення про об’єктивність цього поняття для кожного етносу.

Якщо під об’єктивним розуміти те, що реально існує в дійсності в нерозривному зв’язку з пізнавальною діяльністю людини, то рідна мова – явище реальне та об’єктивне, оскільки його визнають мільйони людей у всьому світі. Це визнання ґрунтується на тому, що 1) існують різні мови й 2) об’єктивно наявне різне ставлення до цих мов або як до рідних, або як до нерідних, чужих, іноземних. Саме як до об’єктивного, реального явища ставився до поняття „рідна мова” Й.Л. Вайсгербер, виводячи знаменитий мовний закон людства і важливий його складник – закон рідної мови [2]. А закони, як відомо, існують об’єктивно в їхніх зв’язках з пізнавальною діяльністю. Іншими словами, основний пафос нашої розвідки можна сформулювати так: рідна мова – явище екзистенційне та об’єктивне для кожного етносу і кожної людини, а не виключно індивідуально-психологічне, яке ґрунтується лише на суб’єктивному виборі людини, її смаках і уподобаннях. Обстоюючи цю тезу, спиратимемося на різні рівні вияву класифікаційних ознак поняття „рідна мова”.

Рівень перший, який можна кваліфікувати як онтологічно об’єктивний. Спирається на незаперечний факт наявності у світі різних мов, а значить і протиставлення людьми мов як „своїх” і „чужих”. Сучасний російський лінгвіст О. Радченко слушно зауважує, що важливою рисою рідної мови є її беззаперечна присутність у житті людини [7: 146]. Ця присутність виявляється як духовна сила, творча потуга, що впливає на дії й мислення носіїв рідної мови завдяки неповторній картині світу, в ній зафіксованій.

Рівень другий, етнічний. Існуючи як творча духовна потуга, рідна мова виявляється як сила, що визначає етнос та етнічний розвиток і значною мірою бере участь у всіх сферах культурного процесу; народ як культурне співтовариство формується на основі мовного співтовариства. На цьому рівні розгляду носії мов можуть їх кваліфікувати і протиставляти як „свої, національні, етнічні” і „чужі, чужоземні, іноземні”.

Рівень третій, який можна трактувати як колективний. Виявляється в наявності низки ситуацій, які потребують вибору конкретної мови спілкування та її оцінки як мови „звичної, щоденної, мого оточення” тощо і мови (мов) інших, „знайомих”, але „не моїх” („не наших”). Сам цей вибір, зрозуміло, може ґрунтуватись на різноманітних критеріях, зокрема суб’єктивних, однак сама ситуація вибору об’єктивно ставить людину перед фактом мови „моєї”, або „мови, якою я краще володію”, і мови „чужої”, або „мови, якою я гірше володію”.

Рівень четвертий, який можна назвати індивідуальним рівнем у ситуаціях вибору та оцінки мови. Виявляється в наявності низки можливих об’єктивних протиставлень за різними критеріями, зокрема:

- а) „природних”, наприклад, „мова материнська” – „мова друга”;
- б) „раціонального вибору”, зокрема, „мова свідомо (раціонально) обрана як рідна” – „мова (мови) свідомо (раціонально) відкинута”. Тут доречно

- буде згадати яскравий образ бурмістра Рессельберга з повісті І. Франка „Перехресні стежки”, який свідомо заради політичної кар’єри відрікся від рідної єврейської (ідиш) мови і культури, перейнявши мову і культуру польську;
- в) „духовного визнання”. Тут протиставляються „мова, свідомо й духовно обрана” – „мова, свідомо, духовно відкинута”. Останнє виявляється передусім в оцінному ставленні до обраної чи відкинutoї мови (мов);
- г) „неусвідомлюваних”. Чітко протиставляється мова, яка вживається неусвідомлено для здійснення автоматизованих мисленнєво-мовленнєвих дій, наприклад, рахування **подумки**, внутрішнього діалогу „ego” і „alter-ego” особистості, здійснення глибоко духовного й індивідуального процесу спілкування з Творцем **через** молитву. Перехід на рідну мову в цьому випадку найчастіше засвідчують емігранти, які живуть в іншомовному оточенні й, фактично, всі свої щоденні потреби здійснюють з використанням набутих (других, чужих) мов. Рідна мова тоді чітко протиставлена іншим мовам;
- г) „підсвідомих”. Рідна мова виконує функцію здійснення зв’язку між усвідомлюваним (свідомістю) і неусвідомлюваним (підсвідомістю). Ця риса рідної мови експлікується в багатьох наукових і ненаукових (побутових) її визначеннях як апеляція до того, що саме рідною мовою людині сняться сни; використовуючи саме цю мову людина підсвідомо виявляє свої стани та емоції (стогне, кричить від болю чи радості, плаче тощо).

Об’єктивність існування рідної мови для етносу виявляється також у тих функціях, які ця мова виконує в суспільстві й житті окремих людей.

Серед найважливіших функцій живої природної мови сучасні лінгвісти і філософи передусім виділяють **символічну** (мова як надскладний світ символів, які забезпечують функціонування людського суспільства, на яких ґрунтуються явища культури тощо), **комунікативну** (засіб спілкування з іншими людьми, колективами людей, інституціями), **когнітивну** (пізнавальну, гносеологічну, пов’язану з мисленнєвими операціями), **емотивну** або **експресивну** (засіб вираження почуттів, емоцій, волі), **естетичну** (мова як носій категорій прекрасного і потворного), **магічну** (мова як засіб впливу на світ та інших людей).

Безумовно, рідна мова кожної людини виконує всі з перелічених вище функцій, а також низку інших, які найповніше виявляються в опозиціях „рідна / нерідна (чужа) мова”. Крім того, найважливіші функції будь-якої живої людської мови, які розглядаються з позицій мови рідної, отримують додаткові смислові нюанси, так би мовити, „обертони”. Розглянемо найважливіші з них дещо докладніше.

Так, символічна функція стає основою формування неповторної концептосфери в межах ідіоетнічних мов. **Концептосфера** – це узагальнення колективного культурного досвіду певного етносу, неповторна система, яка містить концепти (тобто ідеальні сутності, що формуються у свідомості людини з безпосереднього чуттєвого досвіду) тих фрагментів дійсності, які є найважливішими для народу – носія цієї мови, а також структурує їх за різними ознаками і на різних підставах. Концептосфери різних етносів суттєво відрізняються як за набором концептів, так і за принципами їх структурування. Концептосфери ідіоетнічних мов включають як загальнолюдські (*Час, Простір,*

Истина, Життя, Смерть тощо), так і національно-культурні (*Воля, Незалежність, Україна* та інші) концепти. Базовими для концептосфери української мови і культури є концепти *Слово, Бог, Істина, Добро, Мир, Праця, Доля, Воля, Серце, Земля, Правда, Свобода, Шевченко* та деякі інші.

Ще однією важливою особливістю мови з означенням „рідна” в аспекті зв’язків з культурою є її потенційний **динамізм**. Це означає, що „рідну мову можна набути, втратити, змінити або навіть ніколи й не мати відповідно до набуття, втрати або зміни рідної культури, а також через неінтегрованість у жодну культуру” [4: 158].

Комунікативна функція мови тісно пов’язана з тим, що дитина засвоює рідну мову через мовлення, а не спеціальне навчання. Діти переймають мову насамперед від батьків, найближчого оточення. Ця сама функція лежить в основі формування неповторної комунікативної поведінки кожного народу. **Комунікативна поведінка** – це вербальна (мовна) і супровідна невербальна (жести, міміка, постави тіла, інтонація, паузи, зітхання тощо) поведінка людини або групи людей у процесах спілкування, яка регулюється нормами і традиціями спілкування соціуму, до якого особа або група осіб належать. Комунікативна поведінка різних народів може суттєво відрізнитись, створюючи труднощі в міжкультурній комунікації, може стати причиною навіть так званого культурного шоку. Наприклад, суттєво відрізняється мовленнєвий етикет різних народів; наявні суттєві відмінності в тематиці спілкування, скажімо, в гостях і на роботі; різними в різних культурах є комунікативна роль посмішки, сміху, аплодисментів, потискування рук, поцілунків тощо.

Одним із найважливіших результатів впливу безперервної комунікації, без якої немислиме життя як окремої людини, так і всього роду людського, слід визнати формування похідної від комунікативної функції **соціалізації** людини в певному суспільстві, оволодіння нею культурою, нормами поведінки і звичками, притаманними саме цьому суспільству. При цьому, як зазначають дослідники, функція соціалізації людини, яку виконують усі без винятку мови, швидше і якісніше відбувається тоді, коли дитина спирається саме на рідну мову [4: 156]. У цьому сенсі можна стверджувати, що соціалізація людини (передусім дитини) є водночас її етнізацією [6].

Результатом різних виявів когнітивної функції мов стає формування неповторних **мовних картин світу**, які можуть суттєво відрізнитись (і, зазвичай, відрізняються) у різних етносів і культур.

Когнітивна функція рідної мови специфічно виявляється у найтіснішому зв’язку з мисленнєвими і перцептивними процесами особистості й етносу, оскільки вони вживають мову, практично не задумуючись над її формою. Широко відомі випадки, коли людина в своєму щоденному спілкуванні через доконечну потребу послуговувалася чужою мовою, але у хвилини глибокого душевного відчаю, болю, розпуки переходила на свою рідну мову.

Мови, які є рідними для певних народів, виконують, окрім зазначених функцій, низку специфічних. Найважливішими серед них треба визнати такі:

- Функція **етноідентифікаційна** для окремого народу та особистості, яка належить до цього етносу. Вона стає основою самосвідомості народу, який послуговується цією мовою. Іншими словами, етнічна функція в певних умовах, наприклад, наявності іншомовного оточення, стає функцією ідентифікаційною, етнооб’єднувальною, з одного боку, і етнорозрізнявальною – з іншого. Відомий український лінгвіст О.Б. Тка-

ченко на прикладі відродження івриту переконливо показав роль мови в процесах згуртування розсіяного по світі етносу і відбудови ним своєї незалежної держави. Дослідник вважає, що з позицій мовної стійкості єврейське мовне відродження слід вважати найвищим еталоном її вияву [10: 5]. Як справедливо зауважує Я. Радевич-Винницький, поняття „друга рідна мова”, яке активно впроваджувалось у науковий обіг в межах колишнього СРСР, де під цим поняттям приховувалась російська мова як мова „міжнаціонального спілкування”, виявляється семантично спустошеним, лінгвістично не виправданим і політично шкідливим [6: 48].

- Функція **культуротвірної** і **культурозберігальної**. Рідна мова – основа формування унікальної культури кожного народу. Спираючись на низку соціолінгвістичних досліджень, Н. Дзюбишина-Мельник переконливо доводить, що культура – найважливіший чинник соціалізації людини, формування homo sapiens, тобто „людини розумної” і, додамо, людини духовної, виділення її зі світу тварин. Авторка пропонує нову дефініцію поняття „рідна мова”: „Рідна мова – це мова культури, в контексті якої виховується дитина (людина). Є рідна культура – є рідна мова. Немає рідної культури – немає рідної мови, але є мова спілкування” [4]. Як образно зазначив чеський мовознавець Іржі Марван: „Рідна мова – це єдина Батьківщина, яка назавжди залишається і відроджується в людині, куди б її не закинула доля” [11].

- Функція **світоглядна**. Такі видатні вчені минулого, як Вільгельм фон Гумбольдт, Олександр Потебня, Йоган Лео Вайсгербер та інші, неспростовно довели значний (а в дитинстві – визначальний) вплив мовної картини світу, яка формується засобами рідної мови, на світосприйняття людей. Автори відомої гіпотези лінгвістичної відносності американські мовознавці Едвард Сепір і Бенджамін Лі Ворф навіть твердили, що мислення, норми поведінки етносу повністю визначаються категоріями рідної мови. Видатний український лінгвіст Леонід Булаховський свого часу зазначав, що „пристрасть людей і цілих народів до рідних мов ґрунтується на підсвідомому прагненні зберегти цілісність специфічної картини світу” [1: 86].

- Функція **освітня**. Вона тісно пов’язана із функцією світоглядною. Саме в школі, викладаючи основи рідної мови і формуючи до неї інтерес і любов, можна зберегти тяглість у сприйнятті спільної для етносу мовної картини світу та її цілісність. Крім того, низка психологів і методистів, спираючись на експериментальні дані, твердять про те, що основи наукового світогляду у дитини молодшого шкільного віку найповніше закладаються з опертям саме на засоби і категорії рідної мови. Абсолютно логічним виглядає те, що викладання рідної та іноземної мов ґрунтується на різних методичних **засадах**.

- Функція формування єдності **етнічної психології** та **моральних засад**. Психологи, зокрема етнопсихологи, спираючись на значний **фактичний** матеріал, говорять про те, що саме рідна мова – основа формування неповторного психічного складу етносу. Сучасна українська дослідниця Олена Снітко переконливо доводить: якщо людина довгий час позбавлена можливості спілкуватися з іншими людьми рідною мовою, то виникає почуття „мовної ностальгії”, яке гнітюче впливає на психіку людини [9: 16].

- Функція підтримання **спільної історичної пам’яті, культурної ідентичності**. Ця функція тісно пов’язана з попередніми. Її суть полягає в тому, що люди, які постійно спілкуються та отримали освіту рідною мовою, **мають** однаковий світогляд, пере-

бувають під впливом рідної культури, спільної мовної картини світу, наділені спільністю історичної пам'яті свого народу, пишаються здобутками своїх попередників, боліють болями свого народу і передають ці почуття наступним поколінням. Так підтримується відчуття неперервності буття етносу; так окремих народів не губиться у світовій історії, не стає просто „історичною масою, історичним натовпом”.

• Функція **духовного єднання**, „**духовної екзистенції**” народу – одна з найважливіших функцій рідної мови. Це єднання відбувається під впливом спільної мовної картини світу, яка віддзеркалює спільність культури, історичної долі, території проживання тощо. Недарма, як писав німецький мовознавець і філософ мови Вільгельм фон Гумбольдт, нам такими солодкими видаються на чужині звуки рідної мови [3: 223]. Спираючись на праці соціолінгвістів, мовознавець Михайло Кочерган глибоко розвинув ідею мови як **символу соціальної солідарності**. Зрозуміло, що це поняття передусім стосується рідної мови. Соціальна солідарність ґрунтується насамперед на вербальному (мовному) і невербальному (одяг, спосіб проведення відпусток, колекціонування тощо) символізмі. Вербальний символізм полягає в тому, що мовці вживають певні слова, звороти, навіть тип вимови тощо, що засвідчує належність до певної соціальної групи, факт, що у цій групі людина є „своєю”. І навпаки, люди, які не оволоділи символами належності до групи, не можуть претендувати на місце в цій групі, стають ізгоями. Соціальний символізм виявляється в різних соціальних групах: від сім'ї до цілого етносу. Кожна така група володіє притаманним їй особливим варіантом мови – соціолектом [5].

• Функція підтримання глибинного зв'язку **свідомості й підсвідомості** кожної людини, а також основи **внутрішнього мовлення**, зв'язків ego і alter-ego особистості. Ця глибинна функція лежить в основі формування і підтримання цілісності особистості, а також того незаперечного факту, що механізм вивчення дитиною іноземної мови принципово відрізняється від механізму опанування рідної мови. Спираючись на вроджену здатність до опанування мови, уже в перші місяці й роки життя дитина легко „схоплює” безпосередній зв'язок між одиницями мови та реаліями дійсності. Вивчаючи ж іноземну мову, дитина (чи, частіше, доросла людина) уже спирається на знання рідної (чи функціонально першої) мови, пізнаючи мовні одиниці чужої мови через їхнє співвіднесення з уже засвоєними раніше одиницями своєї мови.

Беручи до уваги сказане, основними категоріальними ознаками рідної мови варто вважати такі:

- об'єктивна наявність протиставлення „рідна / нерідна (чужа, іноземна) мова”;
- духовна близькість і особливе емоційне ставлення носіїв до мови, через яку виявляється духовна спорідненість (гармонія) зі світом, його Творцем, тобто синергетизм у найширшому розумінні цього слова;
- активна участь у формуванні духовної єдності народу, спільної культури, неповторної концептосфери і мовної картини світу;
- найтісніший зв'язок з усвідомлюваними та неусвідомлюваними (підсвідомими) мисленнєвими (когнітивними), перцептивними, психічними і психологічними процесами;
- визначальна роль у процесах соціалізації-етнізації особистості;
- тісний зв'язок із світоглядом і активний вплив на нього (особливо в ранньому дитинстві) через сформовані мовні картини світу;

– вплив на становлення мовної та комунікативної поведінки носіїв, формування різних типів мовних (комунікативних) особистостей.

Отже, рідна мова з позиції окремої людини – це канал постійного діалогу між Я та Іншим, особистістю і світом. Протягом життя людини формується неповторний інтимний (можливо, найінтимніший) зв'язок „людина – її рідна мова”, який виступає синергетичним аттрактором взаємин „особистість – світ”. Обслуговуючи певну лінгвокультуру, етнічну спільноту і виконуючи низку важливих соціальних функцій, стосовно окремої людини рідна мова виконує найголовнішу – формує цілісність особистості, здійснюючи зв'язок свідомості й підсвідомого. З позицій етносу (народу, нації, народності) рідна мова – це об'єктивна реальність, засіб формування спільної культури, духовної єдності носіїв цієї культури, неповторної мовної картини світу, основа процесів соціалізації та етнізації людей, які формують цей етнос. Поняття „рідна мова” – це не вигадка патріотично налаштованих лінгвістів чи політиків, а об'єктивна реальність для кожного етносу та окремого його представника. Це також лінгвальна реальність, оскільки рідна мова має низку особливих ознак функціонального і світоглядного характеру, які можуть бути виявлені лише з позицій антиномії „рідна / нерідна мова”. Рідна мова – один із найважливіших духовних екзистенційних чинників етносу, одна із найважливіших ознак, які вирізняють певний етнос серед інших, творять його неповторність, можливо, навіть – сенс присутності у світі. Це об'єднувальне культуротвірне і комунікативне знаково-символічне середовище існування народу та особистості.

1. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства // Булаховський А.А. Вибрані праці: В 5 т. – К., 1975. – Т. 1.
2. Вайсгербер Й.Л. Родной язык и формирование духа / Пер. с нем., вступ. ст. и коммент. О.А. Радченко. – 2 изд. – М., 2004.
3. Гумбольдт В.фон. Избранные труды по языкознанию / Пер. с нем. и предисл. Г.В. Рамишвили. – М., 1984.
4. Дзюбишина-Мельник Н. Поняття „рідна мова” в контексті сучасних реалій // Мовознавство: доповіді та повідомлення IV Міжнародного конгресу українців. – К., 2002.
5. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. – К., 2003.
6. Радевич-Винницький Я. Рідна мова в ситуації двомовності (Українські реалії) // Українознавство. – 2007. – Ч. 3 (24).
7. Радченко О.А. Язык как мирозидание. Лингвофилософская концепция неогумбольдтианства. – 3 изд. – М., 2006.
8. Результати перепису населення України 2001 року. – Доступно з: <http://www.ukrcensus.gov.ua/result/gender>.
9. Снітко О.С. Поняття рідної мови в контексті проблем сучасної психо- та етнолінгвістики // Наук. зап. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Ін-т філології. – 2004. – Т. XIII.
10. Ткаченко О.Б. Проблеми захисту мов і мовного відродження // Мова і мовознавство в духовному житті суспільства: Монографія. – К., 2007.
11. Marvan Jiří. Brána jazykem otvíraná. – Praha, 2004.
12. Sokolova G. Matefský jazyk v národnostné smíšenem prostředí // Slovo a slovesnost. – 2001. – № 4 (LXII).

NATIVE LANGUAGE: DIFFERENTIATING FEATURES AND FUNCTIONS IN SOCIETY

Florij Batsevych

Ivan Franko National University of L'viv

The article researches the problem of defining differential features of the notion *native language* as opposed to a number of other notions. The author specifies main functions of *native language* in society and the life of each person.

Key words: natural language, native language, non-native language, functions of language.